

I.

Lucrările pentru Catedrală

sub

Arhiepiscopul și Mitropolitul ANDREIU BARON de ȘAGUNA.

— * —

1. Inițierea colectei.

a) Concesiunea Majestatică.

Actul cel dintâi privitor la zidirea bisericii catedrale este rugarea episcopului Andreiu Baron de Șaguna către Maiestatea Sa Preainălțatul împărat și rege Francisc Iosif I din 5 Octomvrie 1857 Nr. cons. 785 pentru concesiune de a adună milă în cuprinsul monarhiei dela creștinii bisericii ortodoxe orientale spre scopul zidirii unei biserici catedrale la episcopia din Sibiiu. Conceptul e lucrat și scris de însuș episcopul diecezan în limba germană, datat din Viena la 9 Septemvrie 1857.

Cuprinsul acestei petiții în traducere românească este următoriu:

*Maiestatea Voastră Apostolică cesară-regească,
Preaîndurate Împărate și Doamne!*

«De când antecesorii Maiestății Voastre au fericit biserica greco-orientală din Ardeal, care ca cea mai veche în țară, aveă în timpurile de mai înainte o mitropolie în Alba-Iulia, cu înființarea unui episcopat, credincioșii număroși ai aceleia n'au avut altă dorință mai ferbinte decât aceea de a vedeă ridicată la reședința episcopoească din Sibiiu o biserică catedrală, care să corespundă demnității episcopiei. Sub domnia fericitoare a Preainalt Maiestății Voastre se pare în sfârșit a fi sosit timpul în care, cu preaputernicul ajutor a lui Dumnezeu, va fi cu puțință a apropiă de împlinirea de mult așteptată și aceasta dorință vie. Adevărat că mijloacele mărginite încă nu sunt de ajuns pentru a începe îndată zidirea, ne rugăm însă la Dumnezeu, să încălzească inimile coreligionarilor nostri din cuprinsul monarhiei (șters în concept: și afară de monarhie), ca în

iubirea lor creștinească de jertfă să ne tindă mână de ajutor frățesc, și trăim în credința tare, că Dumnezeu va ascultă rugăciunile noastre și sub scutul regimului împărătesc, care în totdeauna cu tărie a promovat sfânta cauză a religiunii, ne va da sprijinirea trebuincioasă.

Spre acest scop, urmând exemplul altor confesiuni, am voi să punem la cale o colectă de oferte benevole la coreligionarii de confesiunea noastră în cuprinsul Impărăției (șters în concept: și în principatele dunărene învecinate, Muntenia, Moldova și Serbia), pentrucă în chipul acesta sperăm a vedea în curând împlinite dorințele noastre.

Plin de încredere de a află în Preainalt Maiestatea Voastră Apostolică și în aceasta cauză pentru noi scumpă și importantă mai presus ca orice, pe cel mai puternic protector, îndrăznește subscrisul prea supus episcop a să apropiă de treptele sfințitului tron cu umilita rugare: Să Vă îndurați Maiestatea Voastră cu grația Preainaltă a încuviință, ca spre scopul zidirii unei biserici catedrale în Sibiiu, ca la reședința episcopului, să se facă o colectă benevolă generală de daruri ale milosteniei la toți coreligionarii de confesiunea noastră în cuprinsul monarhiei (șters din concept: și să dați subscrisului preacredincios și supus episcop preagrațioasa încuviințare a putea merge în învecinatele principate dunărene: Muntenia, Moldova și Serbia, ca cu învoirea regimelor de acolo să poată întreprinde o astfel de colectă și la coreligionarii de acolo, la al cărui rezultat mai bogat ar contribui în mod însemnat o conlucrare a consulatelor împărătești în aceste provincii).

Perseverând cu cea mai adâncă venerațiune și prea supusă ascultare».

Al Maiestății Voastre c. r. Apostolice

Viena, 9 Septemvrie 1857.

până la moarte cel mai credincios și ascultător supus.

În acest act este interesant și ceea ce este șters din concept, de acel cuprins, ca colecta să se facă nu numai în monarhia austro-ungară dară și în state străine, anume în principatele dunărene învecinate, Muntenia și Moldova precum și în Serbia, unde cere voie să călătorească în persoană pentru a colecta și acolo cu încuviințarea regimelor acelor țări, la ce mult ar putea ajuta la un rezultat mănos conlucrarea consulatelor împărătești din acele provincii. Motive, cu cari și astăzi ne întâlnim în asemenea chestiuni, au îndemnat pe Șaguna să nu inziste pe lângă colecta afară de monarhie. Prin hârtia din 26 Octomvrie 1857 Nr. 23,383/3457 este episcopul Șaguna încunoștințat pe calea ministrului de culte, că Maiestatea Sa s'a îndurat preagrațios, cu datul Laxenburg la 28 Septemvrie, a încuviință colecta proiectată cu acel adaus, ca despre decursul și rezultatul colectei, să se raporteze locotenenței țării la fiecare jumătate de an și să se îngrijească de crearea unui fond pentru susținerea edificiului bisericii catedrale.

De bun augur a fost și în mod însemnat a înălțat prestigiul colectei plănuite de Șaguna, împrejurarea, că Maiestatea Sa Preainălțatul împărat și rege Francisc Iosif I a fost cel dintâi, care a contribuit pentru catedrala

Seiner K. K. Apostolischen Majestät,
Allergrüdigsten Kaiser und Königin!

Seit Seiner Majestät Von
Joseph in principiel-orientir-
tischen Richten in Einbeziehung
wahrlich als die älteste und
Leuchte in frühern Zeiten
nein Metropolen in Kurland
bürg besetzt, mit dem freif-
sinnig neuen Bisthums be-
glickten, haben die zahlreich-
bekannt dazuliebten Einfrü-
stend Wirtungen zutragen,
als von Pöten ihres Bischofs
in Harmonie mit dem
Munde des Bisthums neffentlich
in Kurlandvolklichen sich nachzu-
zu setzen.

noastră cu considerabila sumă de una mie galbini, ceea ce a servit și pentru alții ca îndemn a întimpină cu căldură întreprinderea episcopului Șaguna.

«Telegraful Român» în Nrul său 47 din 1906 în preziua sfințirii catedralei aprețiază după cuviință inițierea colectei prime a lui Șaguna și începutul ei cel bun precum urmează:

«În toamna anului 1857, pe la începutul lui Octomvrie, episcopul Șaguna merge la Viena. N'a fost primul drum pe care l-a făcut marele Arhieru la Viena, și n'a fost nici cel din urmă. De multeori îl făcuse el înainte de aceea, și de multeori l-a mai făcut și după aceea, cu toate greutatețile mari cari erau legate pe atunci de o călătorie atât de lungă, făcută în mare parte cu trăsura, pentru că căi ferate pe atunci nu erau în Ardeal.

N'a mers Șaguna nici de astădată la Viena, — cum n'a mers nici odată, — în afaceri particulare, din plăcere, pentru distracție, ci mânat de interesul mare ce-l purtă trebilor obștești, din necesitatea și dorința de a mai exoperă câte ceva pe seama neamului și pe seama bisericii sale.

Conform dorinței exprimate, Șaguna a fost primit în audiență privată din partea Maiestății Sale. În cursul audienței apoi Șaguna a prezentat Monarhului mai multe rugări, menite să îmbunătățească și să ușureze soarta poporului românesc din Ardeal, pururea credincios patriei, tronului și casei domnitoare.

Între rugările de deosebit cuprins se află și aceea, ca Maiestatea Sa să se îndure preagrățios și să dea episcopului Șaguna permisiunea preainaltă ca să deschidă o colectă obștească, nu numai în Ardeal, ci în toate provinciile monarhiei, în scopul adunării unui fond, din care să se ridice o biserică catedrală ortodoxă română în Sibiu.

Maiestatea sa a încuviințat cererea numai decăt, iar prin o rezoluțiune preainaltă, datată din Laxenburg, a dat și în scris voe episcopului Șaguna să deschidă o colectă pentru adunarea fondului, din care să se poată ridica catedrala ortodoxă română din Sibiu.

Idea edificării catedralei a venit dela Șaguna, dela acest bărbat providențial al nostru, dela care ne-a rămas tot ce avem: mitropolie, lege fundamentală bisericască (statutul organic), fundațiuni etc.

Abia sosise Șaguna acasă din obositoarea călătorie și abia ajunsese să-și stabilească planul, după care credea să-și poată creă mai ușor fondul necesar pentru ridicarea catedralei, și o preaplăcută surprindere i-s'a făcut, prin faptul, că însuș Maiestatea Sa, împăratul și regele Francisc Iosif I, s'a anunțat ca *primul contribuent la fondul bisericii catedrale*, trimițând episcopului Șaguna prin guvernatorul Ardealului din zilele acelea, principele Schwartzenberg, frumoasa sumă de 1000 galbini austriaci.

Insemnatul eveniment a fost adus la cunoștința publicului românesc în numărul 101 din 21 Decemvrie 1857 al «Telegrafului Român», care în fruntea foii, cu litere mari și roșii, a publicat următorul comunicat:

«Maiestatea Sa cesară reg. apostolică, preainduratul nostru împărat Francisc Iosif I prin preainalta hârtie de cabinet din 26 Decemvrie c. n. 1857 s'a îndurat preamilstiv a dărui una mie galbini pentru zidirea unei biserici catedrale dreptcredincioase răsăritene în Sibiu, precum și a porunci, ca suma aceasta să se dea prin mijlocirea Serenității Sale, a domnului guvernator al țării, prințului Carol de Schwartzenberg, la locul său cuviincios».

Frumosul și marinimosul dar al Maiestății Sale, venit tocmai în preajma sărbării Nașterii Domnului, a fost o nouă dovadă despre deosebita bunăvoință și îngrijire preafinală dată credinciosului popor român din Ardeal, mai ales însă un act de frumoasă atențiune manifestată din partea Monarhului față de credinciosul său sfetnic, episcopul Șaguna, și de bunele și nobilele sale intențiuni.

«Telegraful Român», organul de publicitate al episcopului Șaguna, întemeiat de Șaguna și condus după îndrumările și îndigitările lui Șaguna, pe atunci redactat de *Visarion Roman*, a comentat în numărul 102 acest fapt de mare însemnătate după cum urmează:

«Ca un soare de primăvară, plin de dulceață și de putere, a străbătut prin inimile tuturor fiilor bisericii greco-răsăritene din Ardeal mult îmbucurătoarea veste despre mărețul și gloriosul dar ce s'a îndurat a-l face Maiestatea Sa, iubitul nostru domn și împărat Francisc Iosif I, pe seama bisericii catedrale gr.-răsăritene din Sibiu. Acel duh fericitor, ce suflă prin toată legislația Maiestății Sale ces. reg. apostolice, prin toată legislația, zic, ce e bazată pe vecinicele temeuri ale asemenea îndreptării tuturor popoarelor din marea familie de popoare austriace, acel duh se vede lămurit și din această faptă marinimoasă ce adaugă încă o piatră scumpă la cununa ce și-a împletit-o Maiestatea Sa prin nenumăratele sale faceri de bine. Românii de legea răsăriteană din Ardeal simțesc mărimea darului acestuia împărătesc, în tot cuprinsul ei, cu atât mai vărtos, că acela atinge cea mai scumpă comoară a lor, *biserica*, și nu vor lipsi a trage dintr'ânsa încurajare nouă *de a se lipi cu credință neclătită de înaltul tron împărătesc*. Și dacă și în timpuri vitrege, în cari biserica lor eră exchisă din cercul celor îndreptățite, ei au păstrat nepătat paladiul credinței cătră înalta casă domnitoare, cu cât mai vărtos acum, dupăce prin sfințitul cuvânt împărătesc a căzut păretele cel din mijloc ce desparte popor de popor și biserică creștinească de biserică creștinească, și după ce se văd și ei strânși la sinul cel iubitor al înălțatului lor domnitor, se vor întrece a jertfi pentru augusta casă domnitoare și pentru înflorirea și creșterea statului, căruia sunt și ei cetățeni, toate puterile sale. Dar nu numai la Românii din Ardeal de legea răsăriteană ori la coreligionarii lor din marea monarhie austriacă peste tot, ci și la toți fiii bisericii răsăritene, fie aceia în oricare parte a lumii răspândiți, va străbate vestea aceasta de bucurie, până în coliba celui mai de pe urmă țaran, producând cea mai curată mulțămire cătră înaltul donator, și așa numele înalt a aceluiaș va trăi ca o tradiție sfântă, tipărită cu litere neșterse în inimile lor, din generație în generație».

Ideia frumoasă a episcopului Șaguna de a ridică la Sibiu o biserică catedrală dreptcredincioasă, a fost îmbrățișată deci dintâi din partea Maiestății Sale a preabunului nostru împărat și rege apostolic. care a ținut să fie primul contribuent la fondul pentru ridicarea catedralei. Nu peste mult a urmat apoi un regiment al Maiestății Sale, regimentul 8 ces. reg. de gendarmerie, ai cărui ostași de rând, Români de naștere și neromâni, au adunat cu crucerul suma de 200 fl. și au trimis-o pentru fondul catedralei.

Suma colectată a fost trimisă episcopului Șaguna prin comandantul regimentului, vicecolonelul *Iankovski*, care a adresat activului arhieru gr.-or. român din Ardeal și următoarea scrisoare:

«*Exceleța Voastră! Cugetul care a purces din religiosul sentiment al Exceleței Voastre pentru înființarea unei biserici catedrale, a aflat în mijlocul*

regimentului meu răsunetul cel mai îmbucurător, și nu numai mărturisitorii religiei gr. or. ci tot insul din supușii mei cu plăcere intimă și din puteri a luat parte la binecuvântata întreprindere. Rog așa dară pe Excelența Voastră a primi grațios suma de 200 fl. monetă convențională, cu bucurie jertfită, ca un ajutor sfânt, care e dedicat vecinicii, și a fi încredințat de nemărginita stimă și respectare cu care rămân, etc.».

După Maiestatea Sa a urmat deci armata Maiestății Sale, care încă a ținut să contribuie după puteri la realizarea frumosului plan al ridicării unei biserici catedrale ortodoxe române în Sibiiu, și bunul început a avut în curând frumoasă și rodnică continuare. E de prisos a spune, că la frumoasa scrisoare a vicecolonelului Iankovski episcopul Șaguna a răspuns în termeni foarte frumoși, iar Maiestății Sale i-a mulțămît prin guvernatorul țării, mai târziu însă și în persoană».

b) Pastorală și Instrucțiunea lui Șaguna pentru colecta în eparhia sa.

După încuviințarea preainaltă a proiectatei colecte, a exmis Șaguna de sărbătorile Nașterii Domnului cu datul 1 Decembrie 1857 pastorală de sub Nr. 980, care după lauda și îndemnul virtuților creștinești, credința, dragostea și nădejdea, precum și la cercetarea bisericii, încheie astfel:

«Insă ca să putem cercetă biserica și acolo a ne rugă, trebuie să avem biserici pe lângă episcopie, și în toate orașele și satele, și unde este lipsă de zidirea bisericilor, acolo să dăm ajutor și sprijineală ca frații noștri să nu rămână fără mângâiere sufletească.

Tocmai, iubiților mei, avem lipsă neîncăjurată de o biserică episcopescă la Sibiiu, care să fie maica tuturor bisericilor din eparhia noastră. Lipsa aceasta am așternut-o la preainaltul tron al Maiestății Sale preabunului nostru împărat Francisc Iosif, și recunoscându-o de dreaptă s'a îndurat a-mi da voie pentru strângerea unui ajutor în toată împărăția. Și fiindcă lucrul acesta mai aproape se ține de noi, așadară mai nainte de ce aș cere ajutor dela creștinii noștri, cari sunt afară de episcopia noastră, am aflat de bine a năzui cătră voi, cari îmi sunteți cei mai aproape și a vă pofti, ca cu dragostea și cu ascultarea care ați arătat și până acum cătră glasul arhipăstorului vostru să *alergați cu ajutorul vostru cătră zidirea unei biserici episcopesci la Sibiiu*, și să dați spre acest sfârșit din celece aveți și cu ce v'a miluit Dumnezeu, luând pildă dela văduva cea săracă din evanghelie, și să fiți milostivi, încât vă iartă puterile, știind că *nu omului, ci lui Dumnezeu dați*, și că nu cer pentru mine, ci spre mărirea lui Dumnezeu și *spre binele vostru*. Căci avem și astăzi câteva sute de copii la Sibiiu în școalele de aici, și bucuros i-aș adună lângă mine în toate Duminecile și sărbătorile la slujba dumnezească și cu osârdie le-aș da lor învățătură în toate și pentru toate spre binele lor și spre bucuria noastră a tuturor, dar nu avem biserică unde să-i adun. Deci iubiților mei fii în Christos, când vă vor cercetă pe voi preoții voștri cu epitropii bisericești și vă vor pofti a da mână de ajutor pentru zidirea unei biserici episcopesci la Sibiiu, *atunci și cel mai sărac să aducă o jertfă mică, dar plăcută lui Dumnezeu*, iar despre cei mai avuți și mai bogați am nădejde, că *se vor întrece cu milele și cu râvna lor cătră ridicarea casei lui Dumnezeu*, și așa bogații și săracii mă vor mângâia pe mine și-mi vor ușura grijele mele, ca cu suflet odihnit să vă zic vouă tuturor pururea: Darul Domnului nostru Iisus Christos

și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împreunarea sfântului Duh să fie cu voi cu toți Amin. Dat-am în reședința noastră episcopescă cea din Sibiiu, în 1-lea Decemvrie 1857 susînsemnatul episcopul vostru *Andrieu Baron de Șaguna*».

Cuvinte sincere și eșite din inima curată a arhiereului sunt cuvinte ca aceste: «Că avem și astăzi câteva sute de copii la Sibiiu în școalele de aici, și bucuros i-aș adună lângă mine în toate duminicile și sărbătorile la slujba dumnezească și cu osârdie le-aș da lor învățatură în toate și pentru toate spre binele lor și spre bucuria noastră a tuturor, dar nu avem biserică, unde să-i adun».

Preoțimea din dieceză a fost îndatorată a ceti aceasta pastorală poporului în biserică la ziua Nașterii Domnului Iisus Christos, la ziua de anul nou (1858) și la Bobotează.

Curând după pastora la aceasta, cu datul 4 Decemvrie 1857 Nr. 990 a dat episcopul Șaguna protopopilor, preoților și curatorilor bisericești o instrucțiune detaiată în 10 puncte, cum are să procedă la îndeplinirea colectei în parohii, descoperind că episcopul a dat deocamdată 2000 fl. m. c. și îndemnând pe preoțime a premerge și ea cu exemplu bun întru aducerea de jertfe, fiecare după puterile sale. Din acest act mai iese la iveală, că Maiestatea Sa a încuviințat colecta pe timp mai îndelungat, numai și-a rezervat ca din șease în șease luni să i-se raporteze despre rezultatul colectei. Ca să se vază, cu câtă acurateță și precizie a tractat Șaguna cauza colectei, ca toate lucrările mari, ce le întreprindea el, dăm loc în cele următoare însuș actului acestuia în întregimea sa:

Din hârtia mea arhipăstorală, care am slobozit-o sub 1-lea Decemvrie a. c. nrul cons. 980, ați înțeles lipsa zidirei unei biserici catedrale la Sibiiu, și provocarea mea, ca tot madularul eparhiei noastre să contribue la această sfântă întreprindere. Deci, ca strângerea milei să meargă cu rânduială bună, aflu de lipsă a demandă:

1. Ca în fiecare parohie parohul atârnat să ia cu sine pe curatorul primar al bisericii, sau fiind acesta împedecat din orice pricină, să ia lângă sine pe unul dintre curatori, pe care vor vreă acestia, și pregătind protocolul milei de câteva coale de hârtie, să meargă amândoi pe la casele creștinilor noștri, cerând milă pe seama zidirei bisericii catedrale la Sibiiu.

2. Culegerea aceasta are a se începe dela 26 Decemvrie 1857 și rezultatul ei împreună cu banii, are a se așterne părinților protopopi până la 1-lea Februarie 1858.

3. Parohul cu curatorul primar, sau cu alt curator, care va fi rânduit, va scrie pe fiecare creștin în protocolul cu mila, ce s'a îndurat a da.

4. Parohul cu curatorul vor fi datori a predă părintelui protopop și o conșignație, care să arete câți bani s'au strâns din parohiile singuraticice, care conșignație se va așterne scaunului episcopesc, cu banii.

5. Ca strângerea milei să aibă urmarea cea dorită poftesc, ca părinții protopopi cu dăruirile lor să dea un bold preoților și curatorilor bisericești, iar preoții și cărturarii să dea cu milele lor pildă bună celorlalți creștini. Ce se atinge de mine

eu deocamdată dau 2000 fl. bani buni cu aceea, că iarăş voi da, cum îmi vor ertă împrejurările.

6. Cele ce am zis sub punctul al II-lea așa trebuie înțeles, că numai despre strângerea cea până la 1-lea Februarie 1858 vor da parohii cu curatorii socoteală, ca să pot referă *Maiestății Sale* preaînduraturului nostru împărat despre porneala milei, căci *Maiestatea Sa* poștește ca din șase în șase luni să aduc la preaînalta cunoștință rezultatul strângerii milei pe seama bisericii episcopoești. De aci se vede, că strângerea obștească a milei nu se săvârșește, ci se continuă și mai departe.

Pentru aceea:

7. Parohii și curatorii să fie cu priveghiare, și să întrebuițeze tot prilejul care li s'ar vede lor bun pentru mila pe seama bisericii episcopoești, și apoi la 15 Iunie 1858 să facă arătare părintelui protopop atârnător despre sporul ostenelelor lor.

8. Așisderea și părinții protopopi și administratori protopopești să fie cătră acest lucru sfânt cu priveghiare, și cu tot prilejul să îndemne pe creștini cătră dăruire spre această zidire sfântă, și apoi despre rezultatul ostenelelor sale și ale preoților să refereze încoace la 1-lea Iulie 1858, ca apoi să pot așterne și eu *Maiestății Sale* starea milei adunate, ce mai departe a urmat.

9. Aceasta normă are a se păzi până atunci, până când eu nu voi spune, că colecta aceasta pe seama bisericii episcopoești are a încetă.

10. Eu mă făgăduesc sărbătorește, că cătră toți aceia dintre părinții protopopi, preoți, învățători și alți fii ai mei sufletești, cari se vor deosebi, sau cu dăruirea, sau cu râvna în strângerea milei, voi avea o îngrijire deosebită, ca ostenelele lor în treaba aceasta făcute nu numai să le precunosc, ci și să le răsplătesc lor cu mijloacele cari stau în puterea unui arhieru.

În sfârșit așteptând mângăiere din trudele părinților protopopi, preoți și curatorii bisericești, rămân cu împărtășirea binecuvântării arhieresti, al vostru, Sibiiu 4-lea Decemvrie 1857 de binevoitor arhieru *Andreiu baron de Șaguna*».

c) Apel pentru colecte în alte eparhii ortodoxe.

Pe baza concesiunii preaînalte a făcut episcopul Șaguna în mod paralel pașii de lipsă pentru realizarea colectei și în eparhiile ortodoxe de sub mitropolia sârbească, precum în eparhiile române a Aradului și a Bucovinei și în cele sârbești a Timișoarei, Neoplantei, Budei, Verșețului, în care se aflau credincioși români în preponderanță sau în număr considerabil. Spre acest scop a făcut arătare patriarhului sârbesc despre modul colectării și despre aceea, că se va adresă și cătră episcopii eparhiali cu rugarea a publică în eparhiile lor «strângerea milei pe seama zidindei noastre biserici catedrale și aceea a o pune în lucrare prin organele eparhiale», descoperind totodată patriarhului intențiunea ce o are, de a cercetă pe episcopi și câteva comunități mai însemnate din eparhii; patriarhul cu răspunsul său din 14 Februarie 1858 află de bună modalitatea colectei, dară voește să știe, nu cumva absentând Șaguna din eparhia sa pe timp mai îndelungat, s'ar naște vre-un inconvenient. În urma deslușirilor date de Șaguna sub

Nr. 112 Pres. din 26 Februarie 1859 cu provocare la rezoluția preainaltă, prin care i-se dă voie a colecta în întreaga monarhie, patriarhul răspunde de nou cu datul 17 Martie 1857 Nr 256 M., că modul propus pentru colectă «nu poate fi neplăcut nimănui».

După înțelegerea cu patriarhul s'a adresat episcopul Șaguna la 1 Maiu 1858 Nr. 183 Pres. către episcopii Aradului și Bucovinei în limba română și către ceilalți episcopi de sub mitropolia Carlovițului în limba sârbească, rugându-i a publică facerea colectei în eparhiile lor și încunoștiințându-i că-i va cerceta și în persoană.

Aceste scrisori sunt de toată frumseța și invederează văpaia inimii calde a lui Șaguna pentru realizarea unui scop mareț. Iată cuprinsul scrisorii către episcopul Procopie Ivacicoviciu al Aradului și către episcopul Eugenie Hakman al Bucovinei:

«Dela ziua cea dintâiu a venirii și a lucrării mele în această eparhie am cunoscut și am priceput, că se cere dela mine o silință mare și statornică, dacă voiesc să corăspund așteptării, ce au pus-o în mine ierarhia noastră și cu deosebire Sfințenia Sa, fericitul nostru Patriarh, Arhiepiscop și Mitropolit Iosif; și dacă voiesc să reînnoiesc via Domnului cea pârlogită de aci și să o prelucrez spre mântuirea vecinică și vremelnică a creștinilor, și să-i procurez un chip plăcut de vedere și în sfârșit, dacă voiesc să o scap de feliuritele goane și asupriri, cărora eră supusă.

Și fiindcă eparhia noastră la anul 1698, când necredinciosul nostru mitropolit din Belgradul Ardealului au trecut la *unație*, pierduse biserica sa catedrală, după care și astăzi încă până la 800 de biserici parohiale așa amar plâng și să tânguesc, ca și fiicele după maica lor răposată: pentru aceea puind toată nădejdea mea spre Dumnezeu spre mila împărătească și spre dragostea creștinească a Frăției Tale și a tot clerului parohial și monahal și spre dragostea creștinilor din acea eparhie, m'am hotărît la întreprinderea cea grea a zidirii unei biserici catedrale în Sibiiu și m'am rugat de înălțatul nostru împărat, ca să se îndure a-mi da voie, de a culege milă dela creștinii nostri în toată împărăția Sa.

Preaînduratul nostru împărat a binevoit a încuviința cererea noastră, precum adeverează hârtia aici % alăturată în copie a Înălțatului guvern ardelean.

Da, așa este, unsul Domnului, povățuit de înăscuta-i evlavie către sfințele și dumnezeestile biserici încă ne și trimise nouă una mie de galbeni spre ajutorința zidirii bisericii noastre catedrale. In privința modului adunării acestei mile am făcut Sfințeniei Sale arătare cu aceea, că mă voiu ruga de Frăția Ta, I. ca să binevoiești a publică strângerea milei pe seama zidindei noastre biserici catedrale, și aceea a o pune în lucrare prin organe eparhiale; II. ca să binevoiești a nu aveà nimic asupra gândului meu, căci voiesc a cerceta în vara aceasta pe Frăția Ta și pe câteva mai însemnate comunități din eparhie-Ți, ca să strâng singur milă acolo.

Sfințenia Sa s'au milostivit a-mi rescrie sub 14 Februarie a. c., că modul cel prin mine propus pentru strângerea milei pomenite este bun, numai poștește să știe am eu voie, ca singur să mă duc pe la Domnii frați Episcopi și pe la unele comunități spre acest sfârșit și au pot eu oare să petrec mai multă vreme afară de eparhia mea fără pagubă?

Aceste nedumeriri le-am deslușit eu Sfințeniei Sale cu aceea, că eu astfel de cuget nu a-și nutri în mine, când Preaînalta împărătească rezoluție nu mi-ar da mie voie la așa ceva, pentrucă în rezoluția împărătească se zice limpede, că mi se dă mie voie de a strânge milă dela creștinii nostri din întreaga Austrie; apoi sunt sigur cu totul, că pe vremea neființei mele acasă nu se va întâmpla în eparhia-mi nici o pagubă. La aceasta a mea deslușire m'am învrednicit a primi sub 17-lea Martie a. c. Nr. 256 M. acel răspuns patriarhal, că modul propus prin mine pentru strângerea milei atinse, nu poate fi neplăcut nimănu. Și așa mă aflu eu astăzi pe câmpul cel lat și greu al strângerii acestei mile.

Preasfințite Domnule Frate în Christos! în nădejdea spre Dumnezeu m'am supus pe mine acestui lucru greu și de anevoie, nutrind în mine aceea presupunere, că toți creștinii nostri, cari au auzit oarecând dela moșii și strămoșii lor pentru starea cea tristă și dureroasă, în care pe nedrept gemea eparhia noastră în decurgere de 300 ani, știind acum că goanele acestea prin mila împăratului nostru Francisc Iosif au încetat, se vor bucură de scăparea eparhiei noastre din acele goane și prigoniri și ne vor tinde ajutor frățesc și creștinesc la aceasta a noastră întreprindere; mai cu seamă dacă vor înțelege, că între dăruitorii și binefăcătorii zidinde noastre biserici catedrale, Preaînduratul nostru împărat este cel dintăiu scris cu una miie de galbini. Pentru aceea răzimându-mă pe aceste adevăruri reale, Te rog pe Frăția Ta, ca să binevoiești: I a publică strângerea milei spre numitul sfârșit în întreaga eparhie și despre rezultat a ne încunoștiință. Noi socotim, că timpul cel mai potrivit pentru această strângere de milă este toamna; deci dacă ești și Frăția Ta de această părere binevoiește a rândui mila aceasta să se strângă dela 1-lea Octomvrie până la sfârșitul lui. aei lui Noemvrie a. c., când adecă creștinii nostri, culesurile lor le-au încheiat și și-au făcut ceva bani.

Să nu primiți în nume de rău, căci am de gând a Te cercetă pe Frăția Ta și pe câteva comunități mai alese, pe cari Frăția Ta îmi vei recomandă, ca în persoană să le rog pentru milă, în vara aceasta. Acî aflu de trebuință a adauge, că eu călătoria aceea voiu să o fac în cinul înmicșorării și în duhul cel adevărat al strângerii unei mile spre un așa sfânt scop, precum este treaba unei zidinde biserici. De aceea nu numai nu aștept eu nici o pregătire sau primire pompoasă la sosirea mea, precum nici prânzuri scumpe și luxurioase, ci încă mă rog de toți și de toate, ca să fiu cruțat de orice sgo: mot sau lucru, ce ar vătămă sfințenia călătoriei mele.

Carele și până la întâlnirea noastră recomandându-mă iubirei frățești, rămân cu deosebită cinstire

Al Frăției Tale

Sibiiu, în 1-lea Maiu 1858.

cel mai credincios frate în Christos

Andreiu m. p.»

Episcopul Andreiu Baron de Șaguna la 31 Maiu 1858 Nr. cons. 483 aduce apoi la cunoștința Locotenenței țării, că în 7 Ianuarie st. n. acelaș an voește a întreprinde călătoria, ce are a o face în unele părți ale monarhiei pentru adunarea milei pentru zidirea bisericei catedrale în Sibiiu.

Episcopul Bucovinei Eugenie Hakman cu datul 6/18 Iulie 1858 Nr. 1404 răspunde la scrisoarea episcopului Șaguna din 1 Maiu acelaș an, că și patriarhul din Carloviț cu căldură i-a recomandat cu scrisoarea din 4 Februarie 1858 Nr. 1817 strângerea milei în eparhia Bucovinei pentru zidirea bisericii catedrale în Sibiiu, și deci nu va pregeta la timpul oportun a recomanda colecta *«îndemnând la dărnicie pe eparhioții săi și făcând mai înainte cunoscut ce jertfă scoposește însuș a aduce, spre a se arăta altora cu pildă bună»*. Recomandă însă episcopului Șaguna a nu osteni în persoană cu călătoria în Bucovina, ci mai bine a încredința cu colecta pe doi preoți ai săi din Ardeal, căci «eu, zice episcopul Hakman, nu aș avea îndrăsneala a umbla cu Excelența Voastră pe la curțile boierilor nostri, nestând eu nici cu unul în relație familiară, foarte poftesc a nu tâlcui într'acolo, ca cum cercetarea Excelenței Voastre mi-ar putea fi oare când asupritoare, din contră ea 'mi va fi ori și când și ori cu care privilegiu prea îmbucurătoare, numai mă tem, că nu mă veți afla acasă, pentrucă eu prin toată toamna, precum îndeobște cunoscut este, săvârșesc canoniceasca vizitație în eparhia mea, casele mele însă pururea vor fi gata spre primirea Excelenței Voastre, întru care toată odihna și hrana cea de toate zilele veți afla.

Drept aceea ori veți primi propunerea mea ori ba, rog să fiți încredințați cumcă dându-mi onoarea cercetării, îmi veți hărăzi mare plăcere și că deapururea ca un oaspe preaplăcut îmi veți fi» ș. c. l.

În urma acestui răspuns, episcopul Șaguna cu datul 23 August 1858 Nr. 252 Pres. de nou scrie episcopului Bucovinei următoarele:

Preasfințite Domnule Episcoape!

«Cu multă plăcere și bucurie duhovnicească am înțeles din prețuita Prea Sfinției Tale scrisoare din 6 Iulie a. c. Nr. 1404, că Preasfinția Ta, iusuflețit de duhu adevărat arhipăstoresc ai îmbrățișat cu căldură acea întreprindere mare și grea, care în timpul de față e obiectul cugetării cei mai serioase și a silinței cei mai încordate atât a episcopiei acestuia, cât și a tuturor eparhioților ei, acea întreprindere, zic, de a ridica și lângă acest scaun episcopesc o biserică catedrală spre mărirea lui Dumnezeu și spre sufletească mântuire a creștinilor nostri, cari de sute de ani înzadar au oftat după acest lucru sfânt. Pentru acele simțeminte bune și pline de iubire, mă simt dară preaplăcut însărcinat a-ți aduce acea mulțămită, carea ți se cuvine din partea noastră. Totodată îți mulțămesc Preasfinției Tale și pentru părerile descoperite care eu după judecare destul de matură le aflu potrivite, și așa nu voi lipsi a le și efectua; cu aceea modificare însă, ca, dacă vei afla și Preasfinția Ta de bine pentru scurțimea vremii, să binevoești și Frăția Ta a trimite doi preoți ori călugări de acolo cu cei de aici, ca așa să umble, unul de aici cu unul de acolo, într'o parte, iar altul de aici cu altul de acolo tot așa într'altă parte; căci altmintrelea ar trece vreme prea multă și preoții mireni, pe carii — neavând călugări — sunt silit a-i trimite, nu pot lipsi așa mult din parohiile lor. Sunt hotărît dară

a trimite din sinul clerului meu doi preoți, carii umblând împreună cu doi rânduiți de Preasfinția Ta prin eparhia Preasfinției Tale, din sat în sat și din oraș în oraș să bată la ușile creștinilor de acolo, cerând milă și ajutor pentru această casă a lui Dumnezeu; dar nefiind cunoscuți mai de aproape cu împrejurările locale și timpurale ale Bucovinei, prin urmare neștiind, care vreme ar fi cea mai potrivită pentru punerea în lucrare a acestei colecte, îmi iau voie a mă ruga de deslușire cât mai îngrabă în privința aceasta, întâiu pentruca să se poată prevedea acesti cu documentele trebuincioase de drum din partea politică, iar a doua, pentruca la vremea desemnată să se poată află acolo. Din prilejul acesta nu lipsesc a-Ți aduce aminte, că eparhia Sfinției Tale se bucură de un fond religionar, cu care al celorlalte dieceze nîci pe departe nu se poate măsura, pe care împrejurare îmi bazez așadară rugarea, ca să binevoești a face dispozițiunile cele de lipsă, pentru de a se rumpe și din acela o părticăcă cât de mică pentru ajutoriul fraților celor lipsiți, ori, dacă aceasta nu s'ar putea, a mă face barem cunoscut cu calea, pe carea aș avea de a propăși pentru dobândirea rugării mele, care este a întregii biserici răsăritene din Ardeal. Căldura, cu carea ai primit știrea despre propunerea noastră cea pentru aceste vremi însutit grea, îmi e arvuna cea mai sigură despre aceea, că și pe viitor, la continuarea și până la sfârșitul lucrului ne Vei păstră acea iubire jertfitoare, cu carea ne îmbucuri acum; și așa repețindu-mi numai rugarea de mai sus și așteptând răspunsul dorit, rămân cu cinstire deosebită.

Al Preasfinției Tale etc.».

Totdeodată Șaguna încredințează cu facerea colectei în Bucovina pe protopopul Bârgăului Teodor Buzdug învecinat cu teritoriul Bucovinei, care după instrucțiunile ulterioare, ce i-s'au pus în vedere, avea să călătorească prin Bucovina dimpreună cu alt preot din acelaș tract, pe care să-l propună. La scrisoarea aceasta a episcopului Șaguna, precum se va vedeă din cele următoare, n'a urmat nici un răspuns din partea episcopului Hakman.

Dela episcopul Aradului nu este urmă despre vre-un răspuns, precum nici despre aceea nu este urmă, că s'ar fi făcut vre-o colectă în eparhie.

2. Rezultatul colectei.

a) Colecta în eparhia Ardealului. Protocolul I.

În urma pastoralii episcopului Șaguna din 1 Decemvrie 1857 Nr. 980 cons. și a instrucțiunii din 4 Decemvrie acelaș an Nr. 990, îndreptate cătră preoțime și popor, colecta în eparhia Ardealului a avut un rezultat destul de frumos. Nu tot aceeaș putem zice despre rezultatul colectei la credincioșii din celelalte eparhii ortodoxe din monarhie, care colectă a rămas mai pe jos decât orice închipuire și așteptare cât de modestă, ce a putut să o aibă întreprinzătorul ei în numele unei eparhii năpăstuite de nedreptățile timpurilor, precum eră cea românească gr.-or. a Ardealului.

Colecta în sinul eparhiei ardelene, pentru care eră să se zidă biserica catedrală episcopescă, este petrecută într'un protocol, iară colecta în afară, este petrecută în alt protocol deosebit. În ambele protocoale sunt induse sumele colectate an de an sub numerii curenți prin însaș mâna lui Șaguna, (Vezi în facsimile extrasul din protocol Nr. 1—6) până la anul 1862, când administrația fondului catedralei s'a încredințat unei Eforii speciale.

În protocolul I de colectă, ca sume considerabile aflăm dela:

1. Maiestatea Sa împărat și rege Francisc Iosif I 1000 # = 4833 fl. m. c.
2. Episcopul Șaguna 2000 fl. m. c.
3. Guvernat. Ardealului principele Schwarzenber 50 # = 241 fl. m. c.
4. Dimitrie Belu, boier din România 100 # = 481 fl. m. c.
5. Dintre protopopiate s'au distins cu sume considerabile până la câte 3000 fl. al Sibiiului I și II, al Brașovului I, II și III (Bran), Zlatna și altele cu sume mai mici dar totuș considerabile, iară între comune bisericesti încă s'au distins mai multe, precum Rășinariul, Săliștea ș. a.

b) Mila din eparhii străine. Protocolul II.

Protocolul II de colectă este intitulat «Mila eparhiilor străine pe seama zidindei catedrale».

La începutul protocolului se cuprinde pe trei pagini o scrisoare cu sigil și cu subscrierea autografă a patriarhului sârbesc Iosif (Raiacici) din Carloviț cu datul 4 Iunie 1858.

La poziția 1 din acest protocol de colectă subscrie numitul patriarh cu suma de 100 fl. m. c. Ce urmează sunt sume mai mici, afară de Petru Petroviciu, neguțător în Pazuba, iară cu 100 fl. m. c. Pe pagini separate urmează colectele în:

1. Eparhia Timișoarei cu 524 fl. 30 cr. La ce se mai adaugă cu datul de 29 Maiu 1862 dela nobila familie Mocsony prin II. Sa dl Andreiu de Mocsonyi suma de 1000 fl. și din Lipova 100 fl.
2. Eparhia Neoplantei cu 456 fl.
3. În Viena dela baronul Simeon Sina 3000 fl. Baronul Ioan Sina 600 fl. Studenții români 18 fl.
4. În Triest dela Arhiducele Ferdinand Maximilian 600 fl. Arhiducesa Sarolta 400 fl. Arhimandritul paroh în Triest Ignatie Agatangelos 20 fl.

Din banii acestia de sub 3 și 4 a trimis episcopul Șaguna Consistoriului cu datul Pesta la 26 Iulie suma de 4000 fl. pe lângă următoarea scrisoare:

Preacinstit Consistoriu Eparhial!

Prin aceasta acludez și trimit Preacinstiului Consistoriu eparhial patru mii florini m. c. ca bani adunați pe seama zidindei catedrale, ce am primit în călătoria

Нумерул Кърент.	Колекта по сеама Бисерічії Катедрале.	Фіоріні	кр.
1.	Municipalitatea Ca, Treia publicatash ni Treia Budyatash is matyainsh nocuysh Oparyich = Iocich. I. 1000 #, kaye chinor m udvce us 450. d. Mon. Kouben. as p'best - - - - -	Mon. Kir - - 4833 40.	- - - 40.
2.	Cereciatara Ca, Domnash. Kaposh Tyin. vine de Ulbayenorez, Isorematoyin ak - Zöyü 50. # a - 450. kr. - - - - -	- - 241 40.	- - 40.
3	Tovsh hori Dics. Audpei Luichon - - - - -	2000.	-
4.	Mlypitsh Perimenia de Mandaymezic - - - - -	200.	-
5.	Iutepesch. ne 1/2 de av. donb kavita - ish ehokas de 5000f. ka Stat a 5M. - - - - -	125.	-
6.	Domnash i Magehe - bog, iui bajori as - stjial diu Uaya rombeacub, Domnash Dimtyie Tchho 100. # a 4/49. kr. - - - - -	481.	40.

mea. Păreră mea este, ca banii aceștia, împreună cu aceia cari se află la păr. protopop Ioan Panovicu să se pună la Sparcassa.

Eu mă aflu la Pesta și dacă va da Dumnezeu să nască împărăteasa un prunc, atunci mă întorc la Viena spre gratulare împăratului, iară de nu, voi călători la Timișoara și voi cerceta obștile mai însemnate spre scopul cel știut.

Poftindu-vă tot binele, rămân cu arhierescă binecuvântare al Preacinstiului Consistoriu eparhial.

Pesta, 26 Iulie 1858.

De binevoitor arhieru
Andriu m. p.

Episcopul Șaguna la 7 Iunie 1858 a călătorit pe la Pesta, Viena, Triest ș. a. pentru a colecta în persoană pentru biserica catedrală. Banii trimiși din Pesta sunt banii adunați în această călătorie.

Despre colectă pentru catedrală peste tot însemnează arhiepiscopul și mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna în Memorialul său următoarele: 1857: În acest an 1857 fiind eu tipărirea celor 12 Mineie și legându-le frumos, le-am dus la Maiestatea, rugându-o să le primească în biblioteca imperială, alăturând și una scurtă dedicațiune despre cuprinsul acestor Mineie. Maiestatea s'au îndurat a le primi preagrațios și fiindcă cu acel privilegiu l-am rugat a ne da facultate de a culege colectă în monarhia întreagă pentru zidirea unei biserici catedrale, pentru aceea s'au îndurat a ne da licența spre acest scop și a ne dăruî una miie de galbeni ș. c.

Iar în special despre colecta făcută în persoană în călătoria sa din vara anului 1858 însemnează în acelaș Memorial următoarele: 1858:..... Eu în anul acesta am întreprins o călătorie prin Ungaria, Viena și Triest spre a adună colecta pe seama unei biserici catedrale, cu care privilegiu prea puțin m'am folosit, precum se vede din rațiociniul meu. Eu am călătorit cu spesele mele, care au întrecut colecta. În anul acesta s'a născut Rudolf, principele de coroană noaptea în 22 spre 23 August și am fost la botezul lui în Laxenburg».

Din eparhiile străine au mai încurs colectele din:

5. Eparhia Budei 94 fl. 33 cr.
6. Eparhia Dalmației 68 fl. 25 cr.
7. Eparhia Vârșetului 94 fl. 13 cr.
8. Eparhia Bucovinei 94 fl. 33 cr.

Precum se vede colecta din eparhia Bucovinei, ca episcopie românească bogată, în contra promisiunilor date de episcopul Eugenie Hakman, a rămas departe de așteptările episcopului Șaguna. Pe când Șaguna cu dreptul așteptă dela episcopia Bucovinei să contribue din fondul religionar de milioane, o sumă de bani considerabilă și episcopul însuș precum promisese, «să facă mai înainte cunoscut eparhioșilor, ce jertfă scoposește el

singur a aduce spre a se arătă și altora cu pildă bună», pe atunci se pomenește că guvernul Bucovinei, — acelaș guvern, care administrează averea de milioane floreni a eparhiei bucovinene, ce derivă din pioasele donațiuni ale domnitorilor și boerilor Moldovei, — trimite episcopului Șaguna pe calea guvernului ardelean odată 5 fl. 93 cr. și altădată 3 fl. 62 cr. la olaltă așadară 9 fl. 55 cr.

Episcopul Șaguna a observat că modul de procedere la facerea colectei în Bucovina este greșit, sau că nu este sinceritate la mijloc din partea celor chiemați a-i sta într'ajutor în această cauză, de aceea îndată ce primi rezultatul cel atât de nefavoritor al colectei în Bucovina a scris guvernului ardelean cu datul 29 Martie 1859 pe lângă altele și aceea observare, că aceasta sumă nu o poate privi nici ca rezultatul unei adunări de milă, care s'a inițiat și executat cu seriozitatea și râvna cuviincioasă, nici ca rodul milosteniei preoțimei și al creștinilor din Bucovina. Nu s'a ținut de competența guvernului Bucovinei a face colecta, ci aceea a încredințat-o Maiestatea Sa lui Șaguna, iară dacă totuș de capul său și fără să fi fost recercat a făcut-o, s'ar fi așteptat să se facă cu așa rezultat, care să corespundă nu numai sfințeniei cauzei, precum este zidirea unei biserici creștine, ci și darului maiestatic de una mie de galbeni pentru acea biserică etc. Roagă în fine pe guvernul ardelean să încunoștiințeze pe cel al Bucovinei despre aceste observațiuni ale lui Șaguna. Totodată episcopul Șaguna încunoștiințând pe episcopul Bucovinei despre celece a scris guvernului, îl roagă să-i rescrie la hârtia din 23 August 1858 Nr. 252 Pres. și a-i da deslușirile trebuincioase cerute în privința trimiterii unor preoți de ai săi pentru adunarea milei.

Iată scrisoarea aceasta în tot cuprinsul ei:

Cătră preasfințitul episcop Eugen Hakman al Bucovinei!

«Prin nota Locotenenții ces. reg. a Ardealului dela 13 Martie 1859 Nr. 4909/782 se pomenește scaunul acesta episcopesc, de tot pe neașteptate, cu o sumuliță de 3 fl. 62 cr. v. a. ca o colectă din partea Bucovinei pe seama zidindei noastre biserici catedrale de aicea. Precât a fost de neașteptat lucrul acesta, pe atât a fost și de supărător pentru subscrisul, carele tocmai pentru aceea s'a și văzut nevoit a rescrie Locotenenței c. r. de aicea, ca să încunoștiințeze pe guvernul Bucovinei, de unde se trimiseră banii pomeniți, că această sumă nu se poate nici decum privi de un rezultat al unei colecte, carea s'ar fi săvârșit cu seriozitatea și cu râvna cuviincioasă și că aceea cu atâta mai puțin se poate privi ca o roadă de milostenie din partea preoțimei și creștinilor nostri din eparhia bucovineană; că subscrisul știe prea bine, că Maiestatea Sa c. r. apostolică nu guvernului Bucovinei, dar subscrisului episcop se îndură a-i da voie de a strânge milă pe seama zidindei biserici catedrale de pe la creștinii de religia noastră din întreaga monarhie austriacă, despre care preaînaltă bunăvoință apoi numai se puse în cunoștință și pomenitului guvern prin emisul In.

ministeriu c. r. de culte și învățământ din 12 Iulie 1858 Nr. 11,141/192, că scaunul acest episcopesc ar fi așteptat, că dacă laudatul guvern fără să fie primit vre-o provocare de aicia, numai din îndemnul propriu a mijlocit vre-o colectă spre acest sfârșit, apoi să o fi săvârșit încai aceasta într'un chip și cu un rezultat ca acela, carele să fie corespuns sfințeniei întreprinderii despomenite precum și intenției celei înalte a Maiestății Sale c. r. apostolice Preaînalte, carele însuș a dăruit pentru scopul acesta una miie de galbeni, ce e îndeobște cunoscut; și că în sfârșit scrisul episcop s'a fost și pus în conțelegerea cuviincioasă cu Preacinstitul Consistoriu al Bucovinei din partea sa, despre chipul în care să se mijlocească și în eparhia de acolo o colectă pe seama catedralei despomenite.

Aceste aflând cu cale a le aduce și la cunoștința Preasfinției Voastre, Vă rog totodată ca să binevoiți a și rescrie la hârtia mea din 23-lea August 1858 Nr. 252, și a-mi da deslușirile trebuincioase, ce avui onoare a le cere prin hârtia pomenită și cari privesc la trimiterea unor preoți de aicia pentru adunarea milei.

Pe lângă care asigurându-Vă despre deosebita mea cinstire, rămân al Preasfinției Voastre frate în Christos».

Sibiiu, 23 Martie 1859.

Andrei m. p.

La aceasta scrisoare n'a urmat nici un răspuns și astfel se poate explica, că colecta din Bucovina pentru zidirea bisericii catedrale în Sibiiu atinge numai cifra de 94 fl. 33 cr. la care sumă figurează ca contribuenți protosincelul Iliuț cu 50 fl. și contribuiri mai mici din partea teologilor seminariști din Cernăuți.

3. Administrația fondului de zidire a bisericii catedrale.

a) Sporirea fondului din an în an.

Banii incurși din colecte s'au administrat până la finea anului 1862 prin însuș episcopul Șaguna, care an de an a indus în protocolul colectei pozițiune de pozițiune în ordinea în care intrau banii. După încheierea ce se făcea la finea fiecărui an, rezultatul colectei se prezintă astfel:

La finea anului 1858	fl.	28,347·—
„ „ „ 1859	„	37,281·75
la cari adăugându-se din eparhii străine „		730·33
	La olaltă . fl.	38,012·08
La finea anului 1860	„	42,105·77
„ „ „ 1861	„	44,072·29

în care s'au computat colectele intrate în acel an din eparhiile Timișoarei, Bucovinei și Verșetului.

La finea anului 1862	„	48,250·65
--------------------------------	---	-----------

La pozițiunea 21 din acest an, în care se însemnează suma de 2400 fl. din 10% donate de preoții împărțșiți în acel an cu cele 24 mii

floreni dela stat, cu supărare însemnează episcopul Șaguna, că preotul din M.-Oarba în protopopiatul Vașarheiului a denegat a contribui și el spre acest scop, și sub linie dedesupt cu semnul unei stelute observează: «Este preot cu stare bună, dară lacom».

Cu 1 Iulie 1862 fondul catedralei, ce atingeă cifra de 44,072 fl. 29 cr. l-a predat episcopul Șaguna în administrația eforiei diecezane.

La finea anului 1863 se arată fondul cu 51,384 fl. 44 cr.

De aci încolo crește fondul din interesele sale și din ulterioare contribui, cari tot mai mult se răresc. La anul 1873, când repausă arhiepiscopul-mitropolit Șaguna, fondul crescuse până cam la 70 mii floreni.

b) O întâmplare păgubitoare pentru fond.

În istoria acestui fond nu putem a lăsa neamintit un episod dezastros, ce a păgubit în mod însemnat averea lui. Prin anul 1859 s'a format o societate de acțiuni metalurgică pentru exploatarea minelor de aramă la Sz.-Domokos și Füle. Episcopul Șaguna ademenit de unii domni din înalta societate a Sibiiului, rămășițe ale absolutismului, cari promiteau câștiguri mari din această întreprindere, s'a înduplecat a cumpără și el un număr considerabil de acțiuni, și fiindcă catedrala eră aceea, care ar fi dorit el mai curând să o vadă ridicată, a băgat din fondul ei în astfel de acțiuni considerabila sumă de 20 mii fl. lângă care a trebuit să mai adaugă încă vre-o 4000 fl. Durere însă, că n'a trecut nici doi ani și s'a dat pe față, că întreprinderea este în cale rea, rău administrată, și în pericol de a se perde capitalele investite. Spre a se vedeă mai bine din însăși aprecierile lui Șaguna cum s'a petrecut lucrul acesta și mai ales pentru a se vedeă, câtă supărare și câtă bătaie de cap a făcut lui Șaguna afacerea aceasta, vom reproduce câteva pasaje din epistolele adresate în Brașov lui George Bariț, pe care l-a încredințat a-l reprezenta la adunările societății metalurgice în acel timp, când întreprinderea ajunsese dejă pe povârniș. (A se vedeă «Părți alese din Istoria Transilvaniei» de George Bariț. Vol. III, pag. 571—588).

În epistola dela 4 Iunie 1861 scrie Șaguna lui Bariț:

«Un oarecare inginer Josef Frank mă roagă ca să-i dau lui o plenipotență din partea fondurilor episcopiei noastre, pentru de a reprezenta pe acelea la ședința comitetului «des Hütten und Bergbau Vereines», ce se va țineă la Brașov în 1 Iulie st. n. Fiindcă eu ași dorî a aveă de reprezentant la acel privilegiu un bărbat, care posede încrederea mea pe deplin, precum și a eparhiei noastre și acest bărbat nu poate fi altul, afară de Mult Onorat Dta, așa Te rog ca să binevoești a primî plenipotența mea pentru preatinsul scop, ce Ți-o voiu expedă îndată, ce mă vei încu-noștiința că o primești etc.».

La 3 Iulie 1861 îi scrie următoarele:

«Îți mulțămesc din suflet pentru osteneala, ce ai pus în favoarea fondurilor bisericii noastre la adunarea acționarilor de societatea metalurgică. Bine zici, Domnul meu, că interesele acționarilor sunt în primejdie, aceasta am precunoscut-o și eu mai înainte cu doi ani, dar n'am putut îndreptă pașul meu, ce l-am făcut în urma multor năpăstuiiri morale din partea bărbaților ai guvernului răposat. Te rog pe Mult Onorat Dta, ca să primești asupra-Ți sarcina reprezentantului perpetuu al fondurilor noastre la aceea societate și să întrevii la ședința, ce mai deaproape se va ține. Ba încă Te împuternicesc, ca dacă-Ți iartă împrejurările, să Te ostenești și la Domokos și Füle pe spesele fondurilor, care eu cu mulțămire Ți-le voi rebonifica căci eu aci nu am om pentru această treabă».

După raportul lui G. Bariț despre adunarea acționarilor, episcopul Șaguna îi scrie la 20 Maiu 1862:

«Îți mulțămesc pentru raportul din 12 ale curgăt., prin carele m'ai înștiințat despre decursul și rezultatul adunării, ce au ținut-o Asociațiunea montanică dela Sz.-Domokos.

Firește, mă doare inima, căci am concurs la acea asociațiune cu așa mare capital, precum este suma de 24 de mii. Inșă gândesc să nu mă opun hotărârii majorității, căci mai puțin ne vom păgubi, de aceea m'am hotărît să plătesc procentul de 4 fl. la sută la Sz.-Domokos, iar la Füle 3 fl. de sută. Dar a-și dori să ni-se dea vre-o garanție, că cu acest sacrificiu s'au îndreptat soarta întreprinderii asociațiunii și că nu vom fi siliți a aduce iarăș la anul viitor alt sacrificiu nou, pentrucă și așa, este un ce problematic, că direcția aceea, carea înainte de 2 ani a făcut acționarilor cele mai frumoase prospecte de câștig, acum deodată să stea la pragul bancrotării, fără să arete în chip vrednic de crezământ evenimentele acelea fatale neașteptate, cari au nimicitor sborul întreprinderii».

Din epistola lui Șaguna către Bariț dela 11/23 Februarie se vede, că pe lângă 4 fl. și 3 fl. procente, a mai trebuit să plătească Șaguna încă 25 fl. de fiecare acțiune. Iată ce-i scrie:

«Nu Ți-am mulțămit pentru dragostea cea mare, ce mi-ai arătat prin mult prețuita-Ți hârtie din 1/13 ale curenteii și iată, că vin cu rugare nouă, adevă să ai bunătate a mă suplini și la continuarea celor nesăvârșite de mai înainte. Eu m'am întârziat cu aceasta epistolă, căci am mult lucru, multe griji și multe năcazuri «dar numai un cap». Îți mărturisesc, că puțin mă pot ocupa cu treaba dela Domokos și Füle, dar atâta am priceput și eu, că administrația este perfidă. Eu în bilanțul anului trecut nu aflu însemnarea adausului, ce l-am plătit 4 percent.

Pe lângă toate mă declar a primii die neue Zubusse 25 fl., dar mă rog să mijlocești o comisiune, carea în fața locului toate să le cerceteze și în carea să fie de față un conzilier guvernial — Fachmann — pentru carele să se facă rugare la guvern, domnul Lazar ar fi competente aci. Eu a-și scrie guvernatorului. Celelalte, ce a-și avea a-Ți scrie în acest obiect, le trec cu tăcerea, căci am toată încrederea în Domnia-Ta».

Pe lângă toate jertfele aduse de acționari și pe lângă toate promisiunile ce se dau din partea administrației societății, întreprinderea an de

an se apropiã de bancrotare, așã cã în curând dupã aceea a devalvat prețul cuscilor fondului bisericii catedrale dela 24 mii fl. la 6700 fl. și în anul 1872 sinodul arhidiecezan prin concluzul de sub Nr. protocolului 33 p. 3 a șters și aceasta sumã dubioasă din averea fondului catedralei, ținându-o separat în evidențã pânã la terminarea concursului, în care cãzuse societatea, când au mai primit fondul catedralei numai 2000 fl. Partea cea mai însemnatã din pierderea, ce a suferit fondul bisericii catedrale prin aceasta întreprindere nefericitã, a refundat-o episcopul Șaguna din al sãu pânã se aflã în vieatã.

4. Preîngrijiri de loc pentru zidirea catedralei.

Precum se poate vedea din cele premise și mai ales din scrisoarea dela 1 Maiu 1858 Nr. 183 pres. cãtrã episcopii dela Arad și din Bucovina pentru adunarea de milã, episcopul Șaguna încã dela venirea sa în fruntea eparhiei ardelene, simțind lipsa arzãtoare de o bisericã catedralã la reședințã episcopoeascã, a preconcepuit ideia zidirii; darã fiindcã mijloace nu erau, iarã multe alte trebuințe erau de îndeplinit și mai degrabã, — numai în anul 1857 a pãșit pe fațã cu realizarea gândului sãu.

Pe lângã aceea, cã cu mare seriozitate și cu multã precauțiune a pus în curgere o colectã la creștinii ortodocși din întreaga monarhie, el a cugetat și s'a strãduit cu deadinsul la aflarea și acuirarea unui loc (teren corespunzãtor, unde sã se zideascã biserica.

Cel dintãiu pas în privințã aceasta l-a fãcut încã în anul 1858 scriind cãtrã locotenențã țãrii, ca erariul sã cedeze în scopul zidirii bisericii catedrale terenul dintre casarma cea mare și între «joldiș» — așã se numea locul, unde se aflã astãzi parcul cetãții; această cerere fũ refuzatã pe motivul, cã erariul are trebuințã sã zideascã însuș pe acel loc (a se vedea Nr. cons. 370—1858 și 270—1859).

În anul 1859 la 13 Septembrie a cumpãrat episcopul Șaguna din fondul bisericii catedrale cu prețul de 13 mii fl. m. c. casele de sub Nr. 8 și 9 cu grãdinã spațioasă în strada Morii dela generalul Baron Vever, cu acel cuget, ca în caz a nu aflã un loc și mai potrivit, sã se zideascã acolo catedrala. Aceastã realitate se numește și astãzi «grãdina catedralei».

Aceastã grãdinã în situațiunea ei de atunci, împrejmuitã de trei părți de locuri strãine și deschisã numai deoparte, de cãtrã strada Morii, nu erã loc potrivit pentru biserica catedralã, de aceea își bãtea mitropolitul Șaguna capul, cum sã poatã rãsbì la stradã cu această realitate cel puțin încã cu o lature a grãdinei.

În anul 1868—69, când s'a deschis strada prelungitã a Măcelarilor pânã în ulița Morii cu demolarea de case în seria caselor din ulița Po-

plăcii mari, între casa lui Sill și Phlepps, care acum încă se demolează, episcopul Șaguna a insistat ca strada să se taie în linie dreaptă, pe unde este bisericuța ev. săsească, așa că din prelungirea ei până în strada Morii să răsbească și să se mărginească strada cea nouă cu grădina fondului catedralei, oferindu-se a cedă chiar și teren din această grădină în schimb pentru alt loc, ce să-l capete catedrala pe «joldiș», acolo, unde este zidită astăzi casa de orfani ev. luterană. Prin aceasta intenționează arhiepiscopul și mitropolitul Șaguna să câștige pentru catedrală un loc potrivit, care să fie deschis de trei părți către strade și care ar fi contribuit prin zidirea catedralei și regularea terenului, foarte mult spre înfrumșetarea orașului.

Magistratul orașenesc, care preocupat încă de ideile și privilegiile timpurilor trecute, nu vedeă bucuros ca Românii să-și facă în cetate, dară nici în apropiere de cetate o biserică, a refuzat toate acestea și a preferit sub firma regulării stradelor în Sibiiu, să facă o stradă strâmbă, pentru a cărei îndreptare cu spese enorme și astăzi mai laborează cetatea. Inzadar a protestat atunci episcopul Șaguna și în fața comisiei magistratului a zis memorabilele cuvinte: «Im XIX-ten Jahrhundert, meine Herren, bin ich bei einer Regulirung von Strassen nicht für krumme Linien».

Un alt episcop, un românesc, a așezat după aceea în mijlocul stradei o bisericuță prea modestă pentru un centru cultural, cum este Sibiiul pentru poporul săsesc.

La zidirea pe terenul unde este ridicată astăzi biserica catedrală nu putea reflecta mitropolitul Șaguna, din cauză, că dintre cele 5 case din front în ulița Măcelarilor, cari s'au demolat, numai casa parohială cu capela eră în proprietatea bisericii, iară celelalte s'au acuirat mai târziu pe rând prin cumpărare.

Nedumerirea mitropolitului Șaguna în privința locului pentru catedrală ese la iveală destul de lămurit dintr'o epistolă a lui către fericitul în Domnul Andreiu Mocsonyi de Foen cu datul 29 Maiu (10 Iunie) 1862. În primul pasagiu din această epistolă, care, la rugare, ni s'a pus la dispoziție din partea Ilustrului domn Alexandru Mocsonyi, se cuprind următoarele:

«Ilustre Domnule și Frate! Cu mulțămirea cea mai mare și sinceră am primit ajutoriul de 1000 fl. v. a. ce ai binevoit a-mi trimite pe seama zidindei bisericii noastre catedrale în Sibiiu, adăugând acel ferbinte dor, ca Atotputintele să Te țină pe Ilustritatea Ta împreună cu întreagă strălucita familie în sănătate deplină, *ca să puteți întreveni și la această casă de rugăciune, adecă la sfințirea aceleia, unde în limba noastră cea dulce românească vom mări pe Dumnezeu*, fără de a aveă amestecare cu altă națiune.

Adeverința mulțămitoare despre primirea sumei de 1000 fl. am onoare a o aclude în alăturare.

De însași zidire a catedralei *încă tot* nu cutez a mă apucă, căci avem până acuma numai 45.000 fl. adunați, și apoi locul, locul ne face cea mai mare opăcire. Noi avem un loc cumpărat *anume* pentru catedrală, dară nu ne îndestulește, căci nu este potrivit».

Din acest citat se vede mai presus de orice îndoială, că Șaguna a avut dorul și speranța, că până se află încă în viață să se zidească catedrala; dară deoparte pentru multele pedeci ce a întâmpinat, de altă parte din cauza altor multe afaceri însemnate, precum schimbările politice, la care a luat parte însemnată în interesul bisericii și a naționalității române, înființarea, înarticularea și organizarea metropoliei ș. a. ș. a. n'au putut îndeplini și opera zidirii bisericii catedrale, după care așa de mult a însetat sufletul său; ci întocmai ca și împăratul David, care a făcut pregătirile pentru zidirea templului în Ierusalim, dară nu i-a fost dat dela Dumnezeu, ca însuș să vadă templul cel măreț, ridicat pe muntele Sionului, și arhiepiscopul mitropolit Șaguna s'a pogorît în mormânt fără să vadă îndeplinită opera inițiată și pregătită de dânsul, lăsând următorilor săi în scaun, ca David fiului său Solomon îndatorirea, ca o moștenire sfântă a ridica Domnului lăcaș sfințit, spre mângăierea și mântuirea poporului român.

Arhiepiscopul și mitropolitul

Miron Romanul

1874—1898.